

LIETUVOS RESPUBLIKOS
KONKURENCIJOS TARYBA

Veiksmingos konkurencijos užtikrinimas viešuosiuose pirkimuose. Konkurenciją ribojantys susitarimai.

Jolanta Ivanauskienė,
LR konkurencijos tarybos
Draudžiamų susitarimų skyriaus vedėja

LIETUVOS RESPUBLIKOS
KONKURENCIJOS TARYBA

2012-05-08

Vilnius

Pranešimo struktūra

- Veiksmingos konkurencijos svarba viešuosiuose pirkimuose.
- Draudžiamų konkurenciją ribojančių susitarimų sąvoka.
- Draudžiamų susitarimų viešuosiuose pirkimuose pavyzdžiai. Konkurencijos tarybos praktika.
- Viešojo pirkimo organizavimas.
 - Rinkos, kuriose labiausiai tikėtini draudžiami susitarimai.
 - Maksimalaus pasiūlymų skaičiaus užtikrinimas.
 - Pirkimų sąlygų ir reikalavimų formulavimas.
 - Komunikacijos tarp pirkimo dalyvių ribojimas.
- Draudžiamų susitarimų atpažinimas.
 - Įtartinas ūkio subjektų elgesys.
 - Įtartina kainų nustatymo praktika.
 - Įtartini ūkio subjektų pareiškimai ir dokumentai.
 - Veiksmai, nustačius įtartinus požymius.
- Susitarimus sudariusių ūkio subjektų atsakomybė.

Veiksmingos konkurencijos svarba viešuosiuose pirkimuose

- Konkurencija užtikrina mažesnes **kainas** ir geresnę prekių bei paslaugų **kokybę**.
- Konkurencingas viešųjų pirkimų procesas padeda taupyti piniginius išteklius ar juos panaudoti kitiems tikslams.
- Ūkio subjektų susitarimai viešuosiuose pirkimuose daro žalą tiek perkančiajai organizacijai, tiek visiems mokesčių mokėtojams ir valstybei.
- Karteliniai susitarimai viešuosiuose pirkimuose draudžiami daugumoje pasaulio valstybių. Kai kur už tai gali būti taikoma net **baudžiamoji atsakomybė**.

Draudžiamų susitarimų sąvoka (1):

Konkurencijos įstatymo draudžiami veiksmai

Lietuvos Respublikos konkurencijos įstatymo 5 straipsnis:

Visi susitarimai, kuriais siekiama riboti konkurenciją arba kurie riboja ar gali riboti konkurenciją, yra draudžiami ir negalioja nuo jų sudarymo momento, įskaitant:

- susitarimą tiesiogiai ar netiesiogiai **nustatyti (fiksuoti) tam tikros prekės kainas** arba kitas pirkimo ar pardavimo sąlygas;
- susitarimą **pasidalyti prekės rinką** teritoriniu pagrindu, pagal pirkėjų ar tiekėjų grupes ar kitu būdu ir kt.

Draudžiamų susitarimų sąvoka (2):

Įstatyminė susitarimo sąvoka

- Konkurencijos įstatymo 3 straipsnio 15 dalis:

Susitarimas - **bet kokia forma** (raštu ar žodžiu) dviejų ar daugiau ūkio subjektų sudarytos sutartys arba ūkio subjektų suderinti veiksmai, įskaitant bet kurio ūkio subjektų junginio (asociacijos, susivienijimo, konsorciumo ar pan.) arba šio junginio atstovų priimtą sprendimą.

Draudžiamų susitarimų sąvoka (3):

Ūkio subjektas ir vienas ekonominis vienetas

- Ūkio subjektas – įmonės, jų junginiai (asociacijos, susivienijimai, konsorciumai ir pan.), įstaigos ar organizacijos, ar kiti juridiniai ar fiziniai asmenys, kurie vykdo ar gali vykdyti ūkinę veiklą LR arba kurių veiksmai daro įtaką ar ketinimai, jeigu būtų įgyvendinti, galėtų daryti įtaką ūkinei veiklai LR. (Konkurencijos įstatymo 3 straipsnio 17 dalis).
- Pasiūlymus pateikiančių bendrovių **savarankiškumas**
- **Vieną ekonominį vienetą** sudarantys asmenys ir jų tarpusavio susitarimai.

Draudžiamų susitarimų sąvoka (4):

Draudžiamas susitarimas viešajame pirkime

- Draudžiamas susitarimas, arba suderintas pasiūlymų pateikimas, viešajame pirkime (*ang. bid rigging*) vyksta, kai pasiūlymus teikiantys ūkio subjektai susitarimu **eliminuoja tarpusavio konkurenciją**, tokiu būdu užkirsdami kelią visuomenei gauti sąžiningas kainas už tam tikras prekes ar paslaugas.

Draudžiamų susitarimų sąvoka (5):

Draudžiamų susitarimų formos

- Draudžiami susitarimai, kuriais ribojama konkurencija viešuosiuose pirkimuose, dažniausiai pasireiškia šiomis pagrindinėmis formomis:

“Palaikančiųjų” pasiūlymų pateikimas;

Atsisakymas pateikti pasiūlymą;

Laiminčiųjų pasiūlymų rotacija;

Rinkos pasidalijimas.

Susitarimų viešuosiuose pirkimuose pavyzdžiai (1)

2003 m. informacinių technologijų įrangos pirkimas (PHARE projektas).

- UAB „Blue Bridge“, UAB „Aideta“, UAB „Techna Orbis“ pateikė suderintus pasiūlymus. Tai leido pirkimą laimėti UAB „Blue Bridge“.
- Laimėtojas rengė pirkimo dokumentus ir sau, ir konkurentams (tarpusavio susirašinėjimas el. laiškais).
- Pirkimui pateikti **pasiūlymų dokumentai „per daug panašūs“** (padaryta analogiškų klaidų, dokumentai vienodai apiforminti, panaudotos vienodos lentelės, prekių pavadinimai ir modeliai identiški).

Susitarimų viešuosiuose pirkimuose pavyzdžiai (2)

APVA konkursas „Atliekų surinkimo sistemos sukūrimas“
(2004 m. tyrimas)

- UAB „Ekoprojektas“ ir UAB „Ekobaltas“ veiksmai dalyvaujant konkurse;
- Konkursinio objekto vertė sudarė 199000 EUR, tačiau ūkio subjektų pasiūlymai skyrėsi vos 50 EUR.
- Panašus pasiūlymų įforminimas, klaidos.
- Tas pats darbuotojas pasiūlymų rengimo metu dirbo abejose bendrovėse.
- UAB „Ekoprojektas“ pripažino pažeidimą.

Susitarimų viešuosiuose pirkimuose pavyzdžiai (3)

- Švietimo įstaigų šildymo, šalto ir karšto vandens tiekimo sistemų eksploatacijos paslaugų pirkimas (2007 m. tyrimas)
- Suderintus pasiūlymus pateikė trys bendrovės: UAB „Sobo sistemos“, UAB „Lamberta“ ir UAB „Termofora“.
- **Rinkos pasidalijimas:** UAB „Lamberta“ pagal susitarimą buvo „priskirti“ pirkimai mokyklose, UAB „Sobo sistemos“ – ikimokyklinėse įstaigose, UAB „Termofora“ pateikdavo palaikančiuosius pasiūlymus.
- Tyrimo pabaigoje visos įmonės pateikė prisipažinimus.

Susitarimų viešuosiuose pirkimuose pavyzdžiai (4)

- Struktūrinių fondų paramos projektų įgyvendinimo (konsultacinių) paslaugų pirkimai (2008 m. tyrimas)
- Draudžiamus susitarimus sudarė EIP grupė (UAB „Eurointegracijos projektai“, UAB „EIP Kaunas“ ir UAB „EIP Vilnius“), UAB „Finsida“ ir UAB „Statybos strategija“
- Rastas tiesioginis susirašinėjimas dėl numatomų kainų įvairiuose pirkimuose.
- Patronuojančiai įmonei UAB „Eurointegracijos projektai“ pritaikyta **bendra atsakomybė** už dukterinių įmonių padarytus pažeidimus.

Susitarimų viešuosiuose pirkimuose pavyzdžiai (5)

- Pirmasis [atleidimo nuo baudos atvejis](#), įmonei pateikus informaciją apie draudžiamus susitarimus (2010 m.)
- UAB „Lintera“ išvengė daugiau nei 2 mln. Lt. baudos pranešusi Konkurencijos tarybai apie draudžiamus susitarimus su kitomis dviem bendrovėmis viešuosiuose pirkimuose parduodant įvairius mažosios mechanizacijos įrankius.
- Buvo pateikti susirašinėjimo dėl pirkimų kainų įrodymai ir pan. Pvz. tokie el. raštai, kuriuose tiesiogiai tariamasi dėl pirkimui siūlytinių kainų.
- Susitarimai buvo sudaryti UAB „Prof-T“ naudai, kuri laimėjo 5 pirkimus.

Susitarimų viešuosiuose pirkimuose pavyzdžiai (6)

- 2010 m. nubaustos automobilių nuomos ir pardavimo viešuosiuose pirkimuose dalyvavusios bendrovės AB “Autoūkis”, UAB “Autodina” ir UAB “Moller Auto”.
- **Palaikančių pasiūlymų pateikimas**, kad įvyktų viešasis pirkimas.
- LVAT išaiškinimas: viešojo pirkimo tinkamas organizavimas – ne ūkio subjektų, o perkančiosios organizacijos reikalas.
- LVAT: “Draudžiamas bet koks tiesioginis ar netiesioginis bendravimas tarp ūkio subjektų, kurios tikslas ar pasekmė yra **paveikti** esamų ar potencialių **konkurentų elgesį ar atskleisti jautrią informaciją ir (arba) ketinimus**, susijusius su konkurento planuojamais veiksmais rinkoje, kai tokių kontaktų tikslas ar pasekmė yra nenormalių konkurencijos sąlygų atitinkamoje rinkoje atsiradimas”.

Susitarimų viešuosiuose pirkimuose pavyzdžiai (7)

- 2011 m. atliktas tyrimas pagal perkančiosios organizacijos (VĮ Ignalinos atominės elektrinės) prašymą dėl UAB „Eksortus“ ir UAB „Specialus montažas - NTP“ veiksmų.
- Įrodymai:
 - susirašinėjimas tarp bendrovių;
 - įvairūs niekaip kitaip nepaaiškinami pasiūlymų panašumai bei dokumentų klaidos;
 - tarpusavio telefoniniai skambučiai pasiūlymų pateikimo išvakarėse;
 - draugiški konkurentų santykiai ir tarpusavio pagalba.
- Baudos bendrovėms: beveik 400 tūkst. litų.

Susitarimų viešuosiuose pirkimuose pavyzdžiai (8)

- 2011 m. piniginemis baudomis nubaustos 5 bendrovės, teikiančios ES struktūrinių fondų paramos ir kitų projektų administravimo paslaugas;
- Apie kilusius įtarimus informavo CPVA;
- Pirkimai vykdyti apklausos būdu;
- Susijusių bendrovių dalyvavimo viešuosiuose pirkimuose “ypatumai”;
- Netipinė vieno iš dalyvių veikla.

Pranešimo struktūra

- Veiksmingos konkurencijos svarba viešuosiuose pirkimuose.
- Draudžiamų konkurenciją ribojančių susitarimų sąvoka.
- Draudžiamų susitarimų viešuosiuose pirkimuose pavyzdžiai. Konkurencijos tarybos praktika.
- **Viešojo pirkimo organizavimas.**
 - Rinkos, kuriose labiausiai tikėtini draudžiami susitarimai.
 - Maksimalaus pasiūlymų skaičiaus užtikrinimas.
 - Pirkimų sąlygų ir reikalavimų formulavimas.
 - Komunikacijos tarp pirkimo dalyvių ribojimas.
- Draudžiamų susitarimų atpažinimas.
 - Įtartinas ūkio subjektų elgesys.
 - Įtartina kainų nustatymo praktika.
 - Įtartini ūkio subjektų pareiškimai, dokumentai.
 - Veiksmai nustačius įtartinus požymius.
- Susitarimus sudariusių ūkio subjektų atsakomybė.

Viešojo pirkimo organizavimas.

Rinkos, kuriose tikėtini draudžiami susitarimai

- Mažas įmonių skaičius;
- Ūkio subjektų asociacijos;
- Pasikartojantys pirkimai;
- Tapatūs ar nesudėtingi produktai (paslaugos);
- Vos keli pakaitalai.

Viešojo pirkimo organizavimas.

Maksimalaus pasiūlymų skaičiaus užtikrinimas.

- Nebūtinų kliūčių, kurios sumažina kvalifikuotų pretendentų skaičių, pašalinimas;
- Didelių piniginių garantijų reikalavimo būtinumas;
- Apribojimų dalyviams iš užsienio sumažinimas;
- Pasiūlymo parengimo išlaidų sumažinimas (tų pačių paraiškos formų naudojimas, tik būtinos informacijos pateikimo reikalavimas, pakankamas laiko suteikimas, elektroninis pasiūlymų pateikimas);
- Galimybė pateikti pasiūlymą dėl dalies pirkimo objekto;
- Objektyvus vertinimas kiekvieno pirkimo metu.

Viešojo pirkimo organizavimas.

Sąlygų ir reikalavimų formulavimas

- Aiškūs reikalavimai;
- Darbinių charakteristikų specifikacijų naudojimas;
- Išsamus poreikių aprašymas;
- Pirkimo sąlygų nuspėjamumo vengimas;
- Bendri pirkimai;
- Identiškų pirkimo verčių vengimas.

Viešojo pirkimo organizavimas.

Komunikacijos tarp pirkimo dalyvių ribojimas

- Svarbu nesudaryti sąlygų konkurentų susitikimams;
- Konkurentų bendravimo ribojimas pirkimo metu;
- Skelbiamos informacijos turinys ir apimtis;
- Susijusių ūkio subjektų atskleidimas;
- Bendrų pasiūlymų pateikimo detalus įvertinimas.

Pranešimo struktūra

- Veiksmingos konkurencijos svarba viešuosiuose pirkimuose.
- Draudžiamų konkurenciją ribojančių susitarimų sąvoka.
- Draudžiamų susitarimų viešuosiuose pirkimuose pavyzdžiai. Konkurencijos tarybos praktika.
- Viešojo pirkimo organizavimas.
 - Rinkos, kuriose labiausiai tikėtini draudžiami susitarimai.
 - Maksimalaus pasiūlymų skaičiaus užtikrinimas.
 - Pirkimų sąlygų ir reikalavimų formulavimas.
 - Komunikacijos tarp pirkimo dalyvių ribojimas.
- Draudžiamų susitarimų atpažinimas.
 - Įtartinas ūkio subjektų elgesys.
 - Įtartina kainų nustatymo praktika.
 - Įtartini ūkio subjektų pareiškimai, dokumentai.
 - Veiksmai, nustačius įtartinus požymius.
- Susitarimus sudariusių ūkio subjektų atsakomybė.

Draudžiamų susitarimų atpažinimas.

Įtartinas elgesys.

- **Tas pats tiekėjas** dažnai siūlo mažiausią kainą ar laimi daugelyje konkursų.
- Keliuose konkursuose dalyvauja tie patys tiekėjai ir laimi paeiliui (**laimėtojas rotuojamas**).
- Kai kurios įmonės visada teikia pasiūlymus, bet **niekada nelaimi** arba netikėtai atsiima savo pasiūlymus, arba nepateikia specialaus paruošimo nereikalaujančių dokumentų dėl ko išbraukiamos iš dalyvių ar laimėjusiųjų sąrašo.
- Tiekėjas sudaro **subrangos sutartis** su kitais konkurso dalyviais, kurie nelaimėjo konkurse.

Draudžiamų susitarimų atpažinimas.

Įtartinas elgesys.

- Įmonė **pateikia savo ir konkurento pasiūlymus** ir kitus dokumentus.
- Pasiūlymą pateikia įmonė, kuri, Jūsų žiniomis, **neturi** sutarties vykdymui reikiamų **sugebėjimų**.

Draudžiamų susitarimų atpažinimas.

Kainų nustatymas.

- **Didelis kainų skirtumas** tarp laimėtojo ir kitų pasiūlymų.
- Vietinės ir nevietinės įmonės nurodo **panašias** transporto išlaidas.
- Staigus ir vienodas pretendentų kainų ar kainų diapazono **padidėjimas**, ko negalima paaiškinti išlaidų padidėjimu.

Draudžiamų susitarimų atpažinimas.

Dokumentai ir teiginiai.

- Vienodos **klaidos** (pvz. rašybos, skaičiavimo) skirtingų tiekėjų pasiūlymų dokumentuose.
- Skirtingų įmonių pasiūlymuose yra **panašūs įrašai**, daryti ranka ar panašiu šriftu, naudojamos tokios pat formos ar blankai, pastebimi braukymai, koregavimas ir pan.
- Skirtingų įmonių paketai pažymėti panašiais pašto antspaudais, nurodyti **tie patys adresai**, elektroninio pašto adresai, fakso ar telefono numeriai, pagal elektroninių pasiūlymų ypatybes (angl. properties) matyti, kad dokumentai sukurti to paties dalyvio.

Draudžiamų susitarimų atpažinimas.

Dokumentai ir teiginiai.

- Teiginiai, kad pretendentai pagrindžia savo kainas „pramonės šakos siūlomų kainų“, „**standartinių rinkos kainų**“ ar „pramonės šakos kainų aprašo“ pavyzdžiu.
- Teiginiai, parodantys, kad **iš anksto žinoma neskelbtina informacija** apie konkurento kainas ar smulkesnę pasiūlymo informaciją arba apie įmonės laimėjimą ar pralaimėjimą konkurse, kurio rezultatai dar tik bus skelbiami.
- Įvairūs tiekėjai, aiškindami kainų padidėjimą, naudoja **tą pačią terminologiją**.

Draudžiamų susitarimų atpažinimas.

Veiksmai, nustačius įtartinus požymius.

- **Neaptarinėkite** savo įtarimų su konkurso dalyviais.
- **Saugokite** visą su konkurso organizavimu susijusią informaciją: pasiūlymų dokumentus, susirašinėjimą, įskaitant el. paštą, vokus, įrašus su datomis apie visą įtartiną elgesį ir teiginius, kas dalyvavo, kas vyko ar buvo pasakyta.
- **Nedelsiant susisieki**te su Lietuvos Respublikos konkurencijos taryba.

Susitarimus sudariusių ūkio subjektų atsakomybė

- Konkurencijos įstatymo numatytos sankcijos (piniginės **baudos** iki 10 proc. bendrųjų metinių pajamų).
- Viešųjų pirkimų įstatyme numatyta ūkio subjektų, kuriems už draudžiamus susitarimus buvo pritaikytos ekonominės sankcijos, **diskvalifikacijos galimybė**.
- Už KĮ 5 straipsnio pažeidimą baustų įmonių sąrašas

Nuorodos

- Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos rekomendacijos

<http://www.oecd.org/dataoecd/15/59/43359196.pdf>

- Kontrolinis sąrašas Konkurencijos tarybos interneto tinklapyje

<http://www.konkuren.lt/index.php?show=oeed>

- Už KĮ 5 straipsnio pažeidimus baustų įmonių sąrašas

http://www.konkuren.lt/index.php?show=kaip_ imones

Jūsų klausimai

Ačiū už dėmesį

